

Zitting 1980–1981 Nr. 145b

14 428

Wet op het basisonderwijs

VOORLOPIG VERSLAG DOOR DE VASTE COMMISSIE VAN ONDERWIJS EN WETENSCHAPPEN¹

Vastgesteld 9 juni 1981

De leden van de vaste Commissie voor Onderwijs en Wetenschappen waren van mening, dat aan de behandeling van het wetsontwerp 14 428 – dat gestalte geeft aan zo fundamentele veranderingen in het primaire onderwijs – een aanzienlijk langere termijn van schriftelijke voorbereiding zou moeten voorafgaan dan thans in de bedoeling ligt. Zij hadden er echter begrip voor dat de bewindslieden een snelle afhandeling op prijs stellen zowel uit persoonlijke overwegingen als met het oog op de zo gewenste zekerheid voor de onderwijsgeevenden.

Zij wilden zich daarom in het voorlopig verslag beperken tot het maken van een aantal algemene opmerkingen en het stellen van een aantal vragen; zij behielden zich het recht voor om bij de openbare behandeling uitvoeriger op de onderhavige materie in te gaan.

Algemene opmerkingen

De leden van de fractie van het C.D.A. merkten op, dat het onderhavige wetsontwerp tot wet verheven goede mogelijkheden biedt om gestalte te geven aan de nieuwe onderwijskundige inzichten, welke de laatste jaren zijn ontwikkeld met betrekking tot het onderwijs aan leerlingen van ongeveer vier tot twaalf jaar. Zij wensten toch te signaleren dat het beeld dat van dat onderwijs in de stukken wordt opgeroepen er idealer uitziet dan op de korte en de middellange termijn in de praktijk zal kunnen worden waargemaakt. De taken van een onderwijsgevende in het basisonderwijs zullen aanzienlijk worden verzwaard, terwijl op dit moment de toerusting nog niet afgestemd is op de realisering van het verzwaarde takenpakket. Bij wijze van voorbeeld wezen deze leden erop dat het zoveel mogelijk bij elkaar houden van de verschillende leeftijdsgroepen en het afschaffen van «het zittenblijven» speciaal in de latere jaren op de basisschool zal leiden tot een groter wordende heterogeniteit onder de leerlingen in kennen en kunnen. Wil de onderwijsgevende toch een op de mogelijkheden van de individuele leerling afgestemd onderwijs kunnen geven, dan veronderstelt dat ingrijpende aanpassingen in de methoden, de pedagogisch-didactische aanpak, het leermiddelenmateriaal, de klasse- en schoolorganisatie, maar ook in de eerste opleiding en de na- en bijscholing van onderwijsgeevenden. De praktische problemen voor de onderwijsgevende worden nog groter nu een geïntegreerde benadering wordt

¹ Samenstelling: Oudenhoven (CDA), Schreurs (CDA), Kolthoff (PvdA), Oskamp (PvdA), Van Boven (VVD), Heijne Makkreel (VVD), Van Waterschot (PPR), (voorzitter), Vis (D'66), IJmker (CPN), Meuleman (SGP), Van der Jagt (GPV), Vogt (PSP).

nagestreefd met betrekking tot het stimuleringsbeleid, het onderwijs aan anderstaligen en de vergroting van de «zorgbreedte». Een te grote kloof tussen ideaalbeeld en realiseringmogelijkheden zal naar de mening van de aan het woord zijnde leden demotiverend werken. Hetzelfde geldt huns inziens wanneer de problemen theoretisch en verbaal wel worden onderkend, maar dit niet gevolgd wordt door concrete ondersteunende maatregelen en een werkelijk geïntegreerd beleid. In het licht van het bovenstaande stelden deze leden een aantal vragen.

– In het eerste SIB-advies wordt een groot aantal knelpunten met betrekking tot het innovatieproces-basisonderwijs gesignaleerd.

Is de Minister van deze knelpunten op de hoogte en zo ja, wat denkt de bewindsman te kunnen doen om deze op te heffen?

– Elke school maakt een ontwikkelingsproces door op weg naar de nieuwe basisschool. In dat ontwikkelingsproces zijn een aantal barrières te nemen, waarbij de ondersteuningsinstellingen van dienst kunnen zijn.

Is mede op basis van reeds verricht onderzoek, nu reeds voldoende bekend welke punten als barrière ervaren worden en hoe deze opgelost kunnen worden, zo ja of, hoe en in welke mate, de ondersteuningsinstellingen daar hun bijdrage aan kunnen leveren?

– Een van de knelpunten waar scholen voor staan, betreft ongetwijfeld de moeilijke rol van de schoolleider.

Is al voldoende bekend, en zo ja zijn er al voldoende maatregelen getroffen, opdat de schoolleider zijn centrale rol kan vervullen?

– De invoering van het innovatieproces basisonderwijs legt een zware druk op de OBD's.

Is bekend of deze voldoende zijn toegerust voor deze taak?

Is voorts bekend of er prioriteiten liggen met betrekking tot te geven ondersteuning aan scholen, die deelnemen aan het innovatieproces basisonderwijs?

– Vanuit de rijksoverheid worden een aantal activiteiten geïnitieerd die tot doel hebben scholen die deelnemen aan het innovatieproces basisonderwijs beter toe te rusten voor het te doorlopen ontwikkelingsproces.

Heeft de Minister de beschikking over systematisch verzamelde onderzoeksgegevens met betrekking tot het rendement van de gehanteerde instrumenten (bijvoorbeeld de samenwerkingsexperimenten, het stimuleringsbeleid, de ontwikkelingsprojecten, het activeringsprogramma, de diverse soorten bij- en nascholing voor onderwijsgeevenden in het basisonderwijs).

Zo ja, welke is dat rendement en waaruit blijkt dat? Zo nee, waarom is daar nog niets over bekend en is de Minister van plan onderzoek in die richting te initiëren?

Voorts benadrukten de leden van de fractie van het C.D.A. hun zorg en vrees, dat de met het onderhavige wetsontwerp beoogde kwaliteitsverbetering onvoldoende gerealiseerd zal kunnen worden, omdat het innovatieproces daartoe dreigt te stagneren door kwalitatief en kwantitatief onvoldoende steun vanuit de noodzakelijke scholings- en nascholingsfuncties. De opleidingen zijn op dit moment zelf verwickeld in een diep ingrijpend proces van herstructurering. De randvoorwaarden waaronder dit moet plaatsvinden zijn zodanig, dat het gevaar reëel is, dat alle beschikbare energie en middelen aangewend worden voor individuele en institutionele overlevingsacties. De aandacht voor de eigen problemen zal weinig ruimte laten voor de zorg voor de kwaliteit van opleidings- en nascholingstaken.

Naast de nog steeds aanwezige taak van het opleiden van onderwijzers en kleuterleidsters zijn nieuwe taken ontstaan in het kader van het vernieuwde en geïntegreerde basisonderwijs en in de context daarvan taken in het kader van de herstructurering van de Pedagogische Academies en de opleidingscholen voor kleuterleidsters.

De aan het woord zijnde leden vroegen of een overzicht gegeven kan worden van de extra faciliteiten, welke aan de PABO's beschikbaar zijn en worden gesteld om de grote verscheidenheid aan taken te kunnen vervullen.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. merkten op, dat tijdens de discussies in de Tweede Kamer is gebleken, dat op verschillende aspecten naast aanvullingen en andere uitwerkingen nog wijzigingen moeten worden verwacht. Wijzigingen tengevolge van de wet medezeggenschap, de afstemming op de Kaderwet Specifiek Welzijn de conclusies van de commissie-Londo, de aanpassing aan de Wet beheersing huisvestingsvoorzieningen KO/LO.

Tal van algemene maatregelen van bestuur – veelal op essentiële onderdelen – dienen nog te worden ontworpen, het bekostigingsstelsel dient te worden uitgewerkt in normen en programma's van eisen, de formatieregeling dient te worden ingevuld, het vakonderwijs ingepast, etc. etc. Dit bemoeilijkt de parlementaire behandeling, omdat het totale beeld ontbreekt. Maar vooral roept het vragen op betreffende de invoeringsstrategie en het tijdschema.

Kunnen de bewindslieden op grond van de thans bestaande situatie een reëel en actueel schematisch beeld schetsen van de invoering?

Deze leden constateerden, dat pas afgestudeerde onderwijsgeevenden meestal direct belast worden met de leiding van een groep leerlingen. Vaak heeft het hoofd of een andere meer ervaren leerkracht geen tijd deze jonge, onervaren leerkrachten te begeleiden.

Zou het te overwegen zijn deze beginnende leerkrachten nog gedurende één of twee jaar te begeleiden vanuit de PABO?

Uitvoerig is in de Tweede Kamer gesproken over de «verplichte financiële bijdrage van ouders». Een dergelijke bijdrage is afgewezen. In de praktijk van thans komen velerlei vormen van ouderbijdragen voor, die, zo niet formeel, toch wel moreel verplicht zijn. De aan het woord zijnde leden noemden, voorbeeldsgewijze:

- a. de kosten van de turnpakjes te dragen tijdens de lessen lichamelijke oefening, welke pakjes door het personeel verplicht worden gesteld;
- b. de bijdrage aan de vervoerskosten schoolconcerten, of bezoeken aan musea, dierentuin, enz.;
- c. de kosten van de aanschaf van blokfluiten;
- d. de kosten van schoolreisjes;
- e. de bijdrage aan het schoolzwemmen.

De aan het woord zijnde leden wezen erop, dat de onder e genoemde ouderbijdrage door de bewindslieden van Binnenlandse Zaken zelfs werd aanbevolen tijdens de behandeling van hun begroting voor het dienstjaar 1981 in de Eerste Kamer.

Deze leden zouden gaarne het standpunt vernemen van de bewindslieden ten aanzien van deze vormen van schoolgeld. Zij wezen in het bijzonder op een aantal verplichte activiteiten. Zo verwezen zij naar de AKU-nota en de Nota Muziek en Primair Onderwijs, die toch doen veronderstellen, dat museumbezoek en het bespelen van bepaalde instrumenten tot de normale activiteiten van een basisschool behoren. Daarnaast drukten deze leden binnen het kader van deze algemene opmerkingen hun twijfel uit over de vraag of «het veld» technisch voldoende zicht? Wat zal ter zake in de komende jaren nog gebeuren? Op welke wijze vindt overdracht van ervaring vanuit experimenten plaats? Hoe effectief is deze overdracht? Een andere praktische vraag: moeten deelnemers aan IVB-cursussen zelf de (reis)kosten betalen?

De aan het woord zijnde leden wilden in het voorlopig verslag niet uitvoerig ingaan op de aan de overzijde gevoerde discussies over de interpretatie van artikel 208 van de Grondwet. Wel wilden zij constateren, dat bij die discussies gebleken is hoe betreurenswaardig het is, dat die discussies

moesten worden gevoerd tegen de achtergrond van de bestaande grondwetstekst. Het ware huns inziens beter geweest indien bekend was geweest of, en zo ja in welke vorm, de bestaande tekst zal worden gewijzigd. Thans kan het nog wel jaren duren voor hieromtrent duidelijkheid zal bestaan.

Kan nog worden medegedeeld in welke richting de gedachten van het huidige – thans demissionaire – kabinet gaan?

Aansluitend hierop merkten deze leden op, dat zij eveneens node een duidelijk standpunt van de Regering over decentralisatie in het onderwijs missen. Zij stelden vervolgens de volgende vragen.

Kunnen de bewindslieden aangeven, welke functies en taken de gemeentelijke overheid naast de taak als bevoegd gezag voor het openbaar onderwijs ten aanzien van het gehele basisonderwijs binnen haar territorium op grond van de bepalingen van de wet op het basisonderwijs dient te vervullen? Zijn zij van opvatting, dat in vergelijking met de thans geldende K.o.-L.o.-wetgeving van decentralisatie of eerder van centralisatie moet worden gesproken?

Wanneer is het vóór de begrotingsbehandeling toegezegde commentaar op het advies van de RBB te verwachten (stuk 16 492, bladzijde 52)?

Eveneens waren deze leden belangstellend naar de nota inzake de regionalisatie. Hierbij wilden zij graag aantekenen, dat voor hen de begrippen «regionalisatie» en «decentralisatie» stellig niet hetzelfde zijn.

Heeft de Minister kennis genomen van de door de provinciale onderwijsraad in Drenthe bepleite «glijdende» leerlingenschaal? Zo ja, welk oordeel heeft hij over deze suggestie?

Tijdens de behandeling van het onderhavige wetsontwerp in de Tweede Kamer (Handelingen blz. 4431-2) is Staatssecretaris Hermes ingegaan op de enquête over mogelijke huisvestingsproblemen bij integratie van lager en kleuteronderwijs. Daarbij heeft hij de indruk gewekt, dat dergelijke problemen o.a. nauwelijks zouden bestaan waar sprake is van leegstand in het gebouw van de lagere school, «waardoor de kleuterschool daarbij kan intrekken.» De aan het woord zijnde leden plaatsten bij deze opmerking enige vraagtekens. Zo vroegen zij zich af, of dit inhoudt, dat een groter speelwerklokaal voor de jongere kinderen in de nieuwe basisschool niet meer als een vereiste wordt gezien. Deze leden verwezen naar de noodzakelijke aanpassing van het sanitair en andere voorzieningen in een dergelijk geval. Tevens verwezen zij naar de behandeling van het zogenaamde Verruimingswetje in de Eerste Kamer, toen de Staatssecretaris wel degelijk van mening was, dat een lagere school, waarin kleuters worden gehuisvest, aan deze categorie leerlingen moet worden aangepast. Bij deze leden rees de onvermijdelijke vraag naar de financiering van dergelijke aanpassingen.

Heeft de enquête ook inzicht gegeven in de stand van zaken met betrekking tot het groot onderhoud? Realiseren de bewindslieden zich dat de staat, waarin de gebouwen zich bevinden, en de mate waarin de exploitatievergoedingen zijn aangewend voor het groot onderhoud, belangrijke knelpunten kunnen opleveren voor de overgang? Op welke wijze wordt hierop «ingespeeld»?

Tijdens dezelfde behandeling (Handelingen blz. 4418) heeft de Minister een pleidooi gehouden voor toepassing van de moderne techniek in het basisonderwijs. De aan het woord zijnde leden onderschreven de aan dit pleidooi ten grondslag liggende filosofie, maar opnieuw reeds bij hen de vraag: wordt dit opgenomen in het programma van eisen en wie betaalt het door de Minister genoemde materiaal?

Met waardering hadden de aan het woord zijnde leden kennis genomen van de opmerkingen van de Minister over «eindtermen» (Handelingen blz. 4421). Zij wezen er evenwel op, dat het voor het voortgezet onderwijs van groot belang is te weten wat zij van de leerlingen die de basisschool hebben doorlopen, mogen verwachten. Wat betreft de cognitieve vakken gingen hun gedachten minder uit naar de kwantiteit van kennis, dan naar de geïntroduceerde (sectoren van) kennisgebieden. Zij pleitten daarom voor lokale of regionale coördinatie en een voortzetting en uitbreiding van de BOVO-projecten.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. merkten vervolgens op – waarbij de leden van de fracties van het C.D.A., de V.V.D. en de P.P.R. zich aansloten – dat uit de memorie van toelichting en de Handelingen van de UCV van 19 januari 1981 duidelijk wordt, dat de Regering voornemens is de leerplicht te verlagen tot 5 jaar. Deze leden hadden daar op zich zelf geen bezwaar tegen, maar zij misten in alle stukken de overweging, dat de schoolrijpheid van de individuele leerling de aanvangsleeftijd zou moeten bepalen. Daar kwam nog bij, dat de Regering streeft naar een leerplichtverlaging tot vier jaar. Weliswaar laat de formulering van de wet – «ongeveer vier jaar» – enige ruimte, maar een leerplichtverlaging betekent hoe dan ook een groter aantal «school-onrijpe kinderen». Zijn de bewindslieden bereid – wellicht via de algemene maatregel van bestuur als bedoeld in artikel 23 – grotere flexibiliteit te bevorderen met het oog op school-onrijpe kinderen? Zijn er objectieve testen om schoolrijpheid te meten?

De aan het woord zijnde leden vroegen zich bovendien het volgende af: Moet de formulering «in beginsel» in artikel 12, eerste lid, zo geïnterpreteerd worden, dat toelating tot het voortgezet onderwijs op jongere leeftijd dan nu gebruikelijk is, mogelijk wordt? Kunnen bij voorbeeld ouders van een 10-jarige, de betreffende toetsen en testen voor hun kind verlangen en vervolgens het kind aanmelden voor de brugklas van het v.o.?

Op zich zelf behoeven, naar de mening van deze leden, tegen een dergelijke situatie geen bezwaren te bestaan. Wel vroegen zij zich af of dergelijke «vroegleerlingen» in het v.o. geen problemen zouden krijgen. Ook daar is een zekere rijpheid nodig; men denke aan literatuuronderwijs.

Om enig inzicht in deze materie te krijgen zouden deze leden graag vernemen of er gegevens zijn over de schoolcarrière in het voortgezet onderwijs van leerlingen die in het lager onderwijs een klas hebben overgeslagen. Uit hun eigen ervaring blijkt, dat een klas overslaan slechts zelden tot een jaar winst leidt.

De leden van de fracties van de V.V.D. en van het C.D.A. hadden hun bedenkingen ten aanzien van de bepalingen omtrent begin en eindpunt van de basisschool.

– Wat het begin betreft sloten zij zich gaarne aan bij de reeds gemaakte opmerking dat de schoolrijpheid van de individuele leerling bepalend zou moeten zijn voor de intrede in de basisschool en zagen derhalve het antwoord van de bewindslieden op de in dat kader gestelde vragen met belangstelling tegemoet.

– Wat het eindpunt betreft was hun bezorgdheid bijzonder groot. Hadden zij reeds hun twijfels omtrent de wenselijkheid van selectie vrij basisonderwijs, zij meenden dat «het leggen van de grondslag voor het volgen van aansluitend voortgezet onderwijs» (artikel 2) het duidelijk formuleren van eindtermen voor het basisonderwijs (als bedoeld in artikel 10 lid 1, onder b, c, d en e) vooronderstelt. Indien immers elke school haar eindtermen in haar schoolwerkplan bepaalt (memorie van antwoord blz. 6 onder D) zullen de leerlingen in het voortgezet onderwijs een verschillend beginniveau hebben afhankelijk van de basisschool waar zij vandaan komen, alle Cito-toetsen en/of Bo-Vo activiteiten ten spijt. Bovendien, indien «het van belang blijft dat de afzonderlijke school door middel van een toets de kwaliteit van het onderwijs op die school evalueert» (memorie van antwoord blz. 6 onder D) dan is het antwoord op de volgende vragen van belang:

- Volgens welke normen moet geëvalueerd worden?
- Wie bepaalt de «kwaliteit»?
- Zijn de wensen van het voortgezet onderwijs hier niet bepalend, omdat het voortgezet onderwijs behoefte heeft aan en recht heeft op een vast uitgangspunt?
- Is het geen utopie te veronderstellen dat toetsen wél het onderwijs op een school evalueren maar geen selectieve betekenis hebben voor de leerlingen?

Het ontbreken van een adequate afstemming van het eindniveau van het basisonderwijs op het beginniveau van het voortgezet onderwijs bergt naar de mening van de aan het woord zijnde leden het gevaar in zich dat aan het «ononderbroken ontwikkelingsproces van de leerlingen» – als bedoeld in artikel 9, lid 1 – na het basisonderwijs op abrupte wijze een einde wordt gemaakt. Het antwoord van de bewindslieden op bovengenoemde bedenkingen en vragen zagen deze leden dan ook met meer dan gewone belangstelling tegemoet.

Ongerustheid bestond bij de leden van de V.V.D.-fractie eveneens over de kwaliteit van de onderwijsgeveden in de nieuwe basisschool. Zoals artikel 10 thans is geredigeerd kan zowel de huidige kleuterleidster als de huidige onderwijzer zonder verdere bijscholing lesgeven in de gehele basisschool voor 4- tot en met 12-jarigen. Als alles volgens plan verloopt zullen de nieuwe PABO's op zijn vroegst in 1987 de «leraar basisonderwijs nieuwe stijl» afleveren. Tot die tijd heeft men uitsluitend en daarna ten dele te maken met de kleuterleidsters en onderwijzers die geen bevoegdheid c.q. bekwaamheid hebben in bij voorbeeld het geven van Engels, geestelijke stromingen of het maken van een schoolwerkplan. In het onderhavige wetsontwerp ontbreekt iedere verwijzing naar de verplichting, noodzakelijkheid of zelfs maar wenselijkheid van nascholing door applicatiecursussen.

Zou een leerling van een KLOS – met een m.a.v.o.-vooropleiding – na het behalen van het eindexamen via applicatiecursussen de bevoegdheid tot lesgeven in alle klassen van de basisschool kunnen verwerven? Deze leden zouden gaarne de mening van de bewindslieden over deze problematiek vernemen.

Kunnen de bewindslieden bovendien nadere gegevens verstrekken omtrent de IVB's?

In dit verband sloten de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. zich tevens aan bij de vraag van de leden van de fractie van de P.v.d.A. naar een tijdschema en de handhaving van de datum van invoering van de wet op het basisonderwijs. Tevens wezen de aan het woord zijnde leden op de bestaande onzekerheid over de rechtspositie van de lesgeveden aan de toekomstige PABO's in verband met de voorgenomen loskoppeling van de afdelingen h.a.v.o. van de p.a.'s.

Hoewel de V.V.D.-fractie zich kon vinden in de gedachte dat de «zorgbreedte» van het basisonderwijs wordt uitgebreid tot velen die thans buitengewoon onderwijs (zouden) genieten, zouden zij gaarne van de bewindslieden vernemen waar de grens zal liggen tussen «basisonderwijs» en «speciaal onderwijs».

Ten aanzien van de bekostigingsaspecten stelden de leden van de V.V.D.-fractie een viertal vragen:

1. Onderwijstekorten nu en straks

Het gezamenlijk tekort voor de gemeenten op de uitkeringen voor het kleuter- en lager onderwijs bedraagt thans zo'n f 230 mln. De uitvoering van de Lageronderwijswet 1920 en de Kleuteronderwijswet hebben de gemeenten in die situatie gebracht. Veelal is sprake van gedwongen uitgaven, omdat zonder de gemeentelijke bijdragen de betrokken scholen niet naar behoren kunnen functioneren. In het bijzonder de uitkeringen voor het Kleuteronderwijs schieten naar de mening van deze leden schromelijk te kort. Uit bijlage 1 bij de toelichting op de nota van wijzigingen (stuk nr. 6) blijkt dat de hogere netto-kosten die voortvloeien uit de Wet op het Basisonderwijs (WBO) gemiddeld per jaar ruim f 55 mln. (prijsbasis 1979) over de periode 1983–1995 bedragen. Dit bedrag is misleidend, omdat de hogere bruto-kosten (in 1995) worden geraamd op ca. f 190 mln. (incl. extra-opvang leerlingen buitengewoon onderwijs), terwijl binnen de huidige kostenstructuur van het lager-, kleuter- en buitengewoon onderwijs taakstellend f 166 mln. moet worden bespaard. Van deze 166 mln. heeft niet minder dan 100 mln. betrekking op besparingen door vermindering van de deelname aan het buitengewoon onderwijs. Hier staan 80 mln. kosten tegenover voor de opvang van b.u.o.-leerlingen in het basisonderwijs.

De besparingen zouden voorts moeten worden gerealiseerd door normering van huisvestingskosten, vermindering van het aantal leerlingen bij het buitengewoon onderwijs, vermindering van vakonderwijs en terugloop van het leerlingenaantal (blz. 28-29 van voornoemde bijlage). Voor de besparingen in het b.u.o. is geen onderbouwing geleverd, voor de overige besparingen geldt dat zij ten minste het gevaar in zich dragen van een afwenteling van kosten op de gemeenten. Normering van de huisvestingskosten staat op gespannen voet met kwaliteit in de bouw, en een teruglopend leerlingenaantal betekent zeker niet dat de kosten «evenredig» zullen dalen. Wellicht dalen de rijksuitkeringen evenredig, de kosten zijn in hoge mate vaste kosten, onafhankelijk van het aantal leerlingen. Zelfs voor de berekende 55 mln. extra kosten voor de invoering van de WBO is in de meerjarenramingen geen ruimte opgenomen. Door Staatssecretaris Hermes is bij de aanbieding van het gewijzigde wetsontwerp gesteld dat de WBO «budgettair neutraal» moet worden ingevoerd.

In het onderhavige wetsontwerp en ook de discussie daarover gevoerd in de Tweede Kamer wordt, respectievelijk is wel bijzonder gemakkelijk over deze financiële «hobbels» heengestapt door te verwijzen naar, of liever zich «te verschansen» achter, de nog in te dienen invoerings- of overgangswet van de WBO en de door de commissie-Londo opgestelde programma's van eisen voor de verschillende kostencategorieën. In dit verband is huns inziens nog van belang, dat Staatssecretaris Hermes zich in de Tweede Kamer enigszins heeft gedistantieerd van de voorlopige programma's van eisen van de werkgroep-Londo en er op heeft gewezen dat de definitieve, op grond van de wet op te stellen programma's van eisen, hiervan belangrijk kunnen afwijken. Ook ten aanzien van de extra kosten nodig voor de introductie van de systematiek van programma's van eisen is in de discussie met de Tweede Kamer herhaaldelijk door de bewindslieden gesteld, dat voor deze opnemings in de meerjarenramingen geen middelen zijn gereserveerd. Wellicht is de Staatssecretaris bereid om de leden van de Eerste Kamer enig inzicht te geven in de beleidsvoornemens ter zake.

2. Problematiek vakonderwijs

Thans geven de gemeenten voor vakonderwijs in totaal f 130 mln. uit, waartegenover het Rijk in de uitkering op grond van de Financiële Verhoudingswet 1960 voor deze component slechts f 100 mln. opneemt. De gemeenten zijn overigens geheel vrij in de wijze van besteding van dit bedrag. De formatieregeling op grond van artikel 17 WBO voor vakleerkrachten (op grond waarvan minitieus wordt aangegeven welk bedrag ten hoogste en rechtstreeks door het Rijk zal worden vergoed, mits daadwerkelijk aan vakonderwijs besteed) vergt f 70 mln., met welk bedrag de l.o.-uitkering zal worden gekort. De resterende f 20 mln. maken deel uit van de onder 1 genoemde besparing van f 166 mln.

Ogenschijnlijk is hier sprake van een budgettair neutrale operatie. Er wordt echter geen rekening mee gehouden, dat de gemeenten vrij zijn in de wijze van besteding van de l.o.-uitkeringsonderdelen. De uitkeringen op grond van artikel 5 van de Financiële Verhoudingswet zijn geen formele doel- uitkeringen, maar een tegemoetkoming in de kosten die de gemeenten moeten maken ingevolge de door de Lager Onderwijswet 1920 opgelegde taken. Het onderscheid dat in de uitkering op grond van de FVW ten aanzien van het bedrag per leerling wordt gemaakt in materiële exploitatiekosten, randvoorzieningen, vakonderwijs en administratiekosten is dan ook niet bepalend voor de wijze waarop de gemeenten deze uitkering aanwenden. Gemeenten die het uitkeringsonderdeel vakonderwijs gewend waren te besteden aan andere onderwijsnoden (bijvoorbeeld onderhoud!) worden door de invoering van een formatieregeling zeer ernstig gedupeerd, omdat voor hen de vergoeding wegvalt voor zover deze niet wordt besteed aan vakonderwijs. Deze problematiek klemt des te meer, omdat de Staatssecretaris kenbaar heeft gemaakt vooruitlopend op de inwerkingtreding van de WBO met ingang van 1 januari 1982 artikel 56bis van de Lager-Onderwijswet 1920 in werking te doen treden. Dit artikel beoogt hetzelfde als artikel 17 WBO.

De gemeenten die thans meer vakleerkrachten in dienst hebben dan volgens de formatieregeling noodzakelijk wordt geacht, zullen of vakleerkrachten moeten ontslaan of zelf voor de kosten moeten opkomen. Voor zover het laatste het geval is wordt de genoemde besparing van 30 mln. slechts gerealiseerd in de rijksuitkeringen, terwijl op gemeentelijk niveau de kosten blijven bestaan. Het is van groot belang dat voor beide situaties behoorlijke overgangsregelingen worden getroffen. De Staatssecretaris heeft in de Tweede Kamer slechts gesproken over de tweede categorie problemen. De problemen die ontstaan bij de eerste categorie eisen huns inziens eveneens een overgangsregeling. Welke is de mening van de bewindslieden ter zake?

3. Amendement-Deetman

Door aanvaarding van het amendement-Deetman (stuk nr. 171) behoudt de gemeente de mogelijkheid voor eigen rekening (dat wil zeggen zonder dat daartegenover een rijksvergoeding staat) boventallige leerkrachten aan te stellen (nieuw artikel 48a WBO).

Terecht heeft het lid Evenhuis van de Tweede Kamer de beleidsvrijheid van de gemeenten op dit punt beklemtoond. Door dit amendement is het gevaar niet denkbeeldig geworden dat het ingevoegde artikel zal worden misbruikt om de kosten van boventallige leerkrachten (incl. vakonderwijs) af te wentelen op de gemeenten. Het zou prettig zijn wanneer de Staatssecretaris de verzekering zou willen geven dat het amendement-Deetman geen aanleiding zal geven de formatieregeling nog eens te «bezien».

4. Commissie-Londo

De Staatssecretaris heeft naar de mening van de aan het woord zijnde leden ten onrechte de indruk gewekt, dat een discussie over adequate vergoedingen eerst kan worden gevoerd, indien de commissie-Londo zijn werkzaamheden heeft voltooid. Hij gaat er daarbij geheel aan voorbij, dat het tweede interimadvies van de werkgroep zeer gedetailleerde programma's van eisen bevat, op basis waarvan in ieder geval een redelijk bekostigingssysteem voor het huidige g.l.o. en k.o. kan worden ingevoerd. In plaats daarvan heeft de Staatssecretaris gemeend het doen van keuzen voorlopig te moeten ontlopen en de problematiek voor zich uit te schuiven door de commissie «op te zadelen» met nieuwe, veelal nauwelijks relevante, wel tot immense verhoging leidende opdrachten, zoals:

- evaluatie van programma's van eisen in confrontatie met de werkelijke uitgaven van de modelscholen;
- nadere voorstellen ten aanzien van de overschrijdingsregelingen;
- nadere advisering ten aanzien van de wijze van vergoeden van latere voorzieningen;
- een uitgewerkt voorstel voor de overgangsproblematiek die voortvloeit uit de invoering van het nieuwe uitkeringsstelsel;
- een advies over de technische en juridische mogelijkheid het zogenaamde eigen beleid van de gemeenten vast te stellen.

De VNG heeft er in een brief aan de Staatssecretaris op aangedrongen dat deze vertragende opdrachten worden ingeperkt. Hoe staat de Staatssecretaris tegenover dit standpunt van de VNG?

De leden van de fractie van de P.P.R. waren verheugd over het tot stand komen van een wet op het basisonderwijs. Zij vroegen zich evenwel af of het zinvol is 1 augustus 1983 als invoeringsdatum te handhaven. Enerzijds zullen immers nog aanvullingen plaats dienen te vinden, anderzijds is de voorbereiding in het onderwijsveld – hoewel in volle gang – nog bij lange na niet voltooid. De toch enigszins opjagende datum van 1 augustus 1983 kan huns inziens aan een optimale invoering afbreuk doen.

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen in dit verband of opschuiving van de invoeringsdatum gevolgen zal hebben voor de criteria zoals die in de overgangsregeling – waarin 1982 als bepalend jaar is gesteld – zijn geformuleerd.

Het lid van de fractie van het G.P.V. merkte op dat de considerans van het wetsontwerp ervan uitgaat dat een ononderbroken ontwikkeling van kleuter tot kind bevorderd moet worden. Op welke wijze denkt de Minister het onderwijskundig wezenlijk verschil in leren tussen kleuters en kinderen van de lagere school in de geïntegreerde k.b.o.-school veilig te stellen?

Een der grondleggers van het kleuteronderwijs, Friedrich Fröbel was fel gekant tegen het woord «kleinkinderschule» omdat hij de natuurlijke levens-fase van de kleuter in strijd vond met het begrip «scholing». Het lager onderwijs is gewend om in leerdoelen te denken, het kleuteronderwijs is afhankelijk van natuurlijke ontwikkeling. Gezien deze wezenlijk verschillende aanpak is het niet denkbeeldig dat de filosofie van het basisonderwijs ook geprojecteerd gaat worden op het kleuteronderwijs. Acht de bewindsman deze ontwikkeling denkbaar en hoe kan deze eventuele ontwikkeling voorkomen worden?

In de kring van het kleuteronderwijs is wel gesteld dat, aangezien de kleuterleidsters ver in de minderheid zijn (2 : 7 à 8) de spanning van de tweeerlei leergebieden tot een ongewenste overstemming ten nadele van het kleuteronderwijs zal uitvallen. Welke is het standpunt van de bewindsman ten aanzien van dit geopperde bezwaar?

Een soortgelijk bezwaar is wel naar voren gebracht ten aanzien van de opleidingsscholen. Een methodiekdocente, afkomstig uit het Kleuteronderwijs gaat samen met ± 14 vakdocenten het programma van het kleuterleidstersopleidingsschool samenstellen. Is dan het gevaar niet denkbeeldig dat niet voldoende uitgegaan wordt van de identiteit van de kleuter? Zijn wijze van leren (gezien de linguale fase waarin de kleuter verkeert) is immers anders dan van de leerlingen van de basisschool die het spreken vaardig zijn. Op welke wijze kan aan dit bezwaar worden tegemoetgekomen?

De wet op het basisonderwijs streeft een «ononderbroken» ontwikkeling na. Dit wekt, volgens het aan het woord zijnde lid, de suggestie dat er nu van een doorbroken ontwikkeling sprake zou zijn. Is dit woord niet wat ongelukkig gekozen?

Als met dit woord bedoeld wordt dat de ontwikkeling nu belemmerd zou worden door de twee gescheiden scholen, berust die veronderstelling dan niet op een misverstand? Liggen immers de beide huidige scholen niet binnen verschillende leergebieden?

Na deze meer algemene opmerkingen en vragen zouden de leden van de diverse fracties gaarne de volgende opmerkingen en vragen artikelsgewijs aan de bewindslieden voorleggen.

Artikel 3

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen zich af of lid 1, sub a, van dit artikel ook geldt voor personen bedoeld in de leden 3 en 4. Is er bovendien voldoende waarborg voor de echtheid van de in het derde en vierde lid bedoelde bescheiden? In hoeverre mag rekening gehouden worden met de politieke afhankelijkheid dan wel onafhankelijkheid van buitenlandse onderwijsgevendens?

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen de bewindslieden aan te geven waarom in artikel 3, lid 2, staat vermeld dat voor het geven van godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk vormingsonderwijs artikel 3, lid 1a, (bewijs van goed gedrag) niet van toepassing is terwijl in artikel 19, lid 2a, staat dat zulks wel het geval is.

Kunnen de bewindslieden meedelen waarom voor bovengenoemde categorie artikel 3, lid b, niet van toepassing is?

Artikel 4

Naar aanleiding van dit artikel merkten de tot de V.V.D.-fractie behorende leden het volgende op: Het Wetboek van Strafrecht kent als bijkomende, door de rechter uit te spreken straffen (artikel 9 jo. 28) onder meer de ontzetting uit het recht bepaalde ambten te bekleden. Het onderhavige artikel gaat veel verder door:

a. deze ontzetting van rechtswege te verbinden aan elke veroordeling wegens overtreding van artikel 249 W.v.Sr.

b. deze ontzetting – niet bij rechterlijk vonnis doch als administratieve maatregel – bij iedere veroordeling wegens misdrijf mogelijk te maken.

Beide aspecten ontmoeten bij de aan het woord zijnde leden bezwaar. De automatische ontzetting onder a laat de rechter niet de mogelijkheid te beoordelen of de omstandigheden van het geval de ontzetting wettigen. Als het feit bewezen wordt volgt de ontzetting automatisch, ook wanneer de omstandigheden van het geval de rechter aanleiding geven zeer licht te straffen. De administratieve ontzetting onder b betekent een ernstige verzwarende van de strafrechtelijke sanctie die slechts voor een beperkte groep uit het Nederlandse volk van toepassing is en bovendien voor de betrokkene met minder waarborgen omgeven is dan de strafrechtsgang: beroep achteraf in plaats van een rechtsgang vooraf.

Beide aspecten van artikel 4 betekenen dus een aanmerkelijke rechtsongelijkheid ten nadele van onderwijspersoneel; de ministeriële bevoegdheid op grond van het derde lid van dit artikel – die discretionair is – biedt daartegen geen bescherming.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen voorbeelden van situaties waarin een onherroepelijke veroordeling leidt tot een ontneming van de onderwijsbevoegdheid «Het belang van de leerling» als toetssteen biedt naar hun mening weinig houvast.

Aan het betrokken artikel bestaat bovendien naar de mening van de V.V.D.-fractie geen behoefte, daar het ontslagrecht voorziet in de mogelijkheid een persoon te verwijderen uit een betrekking waarin hij niet te handhaven is. In dit verband verdient het de aandacht dat het verlies van de onderwijsbevoegdheid veel verder gaat en de betrokkene geheel de mogelijkheid ontnemt zijn beroep uit te oefenen. Het is uiteraard bekend dat een gelijklopende bepaling in de oude wetgeving voorkomt. Niettemin zouden de hier aan het woord zijnde leden gaarne van de Regering vernemen waarom het «klakkeloos» is overgenomen en niet van de gelegenheid gebruik is gemaakt dit «archaisch stukje wetgeving» te laten verdwijnen; in het bijzonder zouden zij willen vernemen welke motieven rechtvaardigen dat deze zaak aan de beoordeling van de rechter wordt onttrokken.

Los van bovenstaande bezwaren werd door de aan het woord zijnde leden nog de vraag gesteld waarom hier het woord «bevoegdheid» wordt gebruikt, waar duidelijk is dat het hier een andere betekenis heeft dan waarin het gewoonlijk in de onderwijswetgeving wordt gebruikt.

Artikel 5

Ten aanzien van de taak van de inspectie is naar de mening van de leden van de fracties van de P.v.d.A. – waarbij de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. zich aansloten – meer duidelijkheid gewenst om te voorkomen, dat één en ander op «betutteling» lijkt. Vooral in artikel 12, lid 5, zagen deze leden betutteling. Bovendien waren zij van mening dat ten onrechte door amendement een verschil is gehandhaafd tussen de rol van de inspectie ten opzichte van het openbaar en van het bijzonder onderwijs. Het door de Minister tijdens de openbare behandeling in de Tweede Kamer verwoorde standpunt kwam hun juist voor dan de huidige bepalingen met betrekking tot de inspectie.

Het tweede lid, sub c, van dit artikel is bij de tweede nota van wijzigingen aangevuld met de woorden «en provincie». De motivering voor deze wijziging kwam deze leden «wat mager» voor, gelet op de in het wetsontwerp aan de provincie toegekende taken. Primair optreden van de provincie wordt immers niet verwacht. Moet daarbij «bestuur van de provincie» worden begrepen als «provinciale staten» of als «gedeputeerde staten»?

Artikel 6

De leden van de C.D.A.-fractie stelden dat door de redigering van de tweede volzin van dit artikel de gemeentelijke bekostiging van de districtskatecheten in het bijzonder onderwijs danig in de knel kan geraken. De tekst van deze volzin stemt niet overeen met het derde lid van artikel 5 van de Lageronderwijswet, op grond waarvan de subsidiëring van districtskatecheten door de gemeente wel mogelijk wordt geacht. Verder merkten zij op dat dit artikel toelaat dat de gemeente uitgaven doet, anders dan op grond van de wet, ten behoeve van de openbare school. Zij wezen hierbij op de figuur van de «gemeentelijke inspecteur», welke zijn werkzaamheden uitvoert, ten behoeve van de openbare school en wiens salariskosten niet worden doorberekend in het bedrag bedoeld in artikel 89. Omdat de gemeentelijke inspecteurs doorgaans werkzaam zijn als onderwijskundige beleidsmedewerkers ten behoeve van het openbaar onderwijs, zouden zij naar de mening van de aan het woord zijnde leden doorbetaald moeten worden. Hetzelfde geldt volgens hen voor andere specifieke beleidsmedewerkers die nadrukkelijk ten behoeve van het openbaar onderwijs zijn aangesteld.

Artikel 10

Naar de mening van de leden van de C.D.A.-fractie bestaat geen behoefte aan de toepassing bij punt g van het eerste lid, omdat met betrekking tot «sociale redzaamheid» meerdere even belangrijke of nog belangrijkere aspecten zijn te benadrukken dan het onderdeel «gedrag in het verkeer». Door het noemen van één aspect bestaat het gevaar dat «bevordering sociale redzaamheid» daartoe beperkt blijft. In dit artikel had naar de mening van deze leden het speel- en werkplan van de kleuterschool ook meer herkenbaar kunnen zijn. De indruk wordt gewekt dat voor de nieuwe basisschool het grondpatroon van de huidige lagere school model heeft gestaan, ten koste van hetgeen voor jeugdige kinderen in het onderwijs als essentieel moet worden beschouwd. De aan het woord zijnde leden betreurden het dat het vak «algemene technieken» niet een expliciete plaats heeft gekregen. Zij achtten aandacht voor dit vak in een vroeg leeftijdsstadium in het belang van een evenwichtige ontwikkeling van het kind. Daarnaast zou er ook een positieve oriëntatie op het beroepsonderwijs kunnen ontstaan met als mogelijk verder liggend effect een grotere maatschappelijke waardering voor dit onderwijs. Dat de Engelse taal deel dient uit te maken van de verplichte vakken is huns inziens in de memorie van antwoord voldoende onderbouwd. Wel vroegen zij zich af welke waarborgen er zijn dat dit vak op een adequate wijze wordt gedoceerd.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. merkten op dat volgens de memorie van antwoord (blz. 28) de opsomming in dit artikel limitatief is. Betekent dat, dat de televisie cursus «Schaken» voor scholen gestopt moet worden? Als dat niet het geval is, onder welke rubriek valt hij dan? Tijdens de behandeling van het onderhavige wetsontwerp in de Tweede Kamer is uitvoerig gediscussieerd over zwemmen als onderdeel van de lichamelijke oefening. Een definitief antwoord op deze problematiek is door de Regering verschoven naar de toekomst en kennelijk mede afhankelijk gemaakt van de uitkomsten van het beraad over de rapporten van de commissie-Londo, ondanks de opmerking in de memorie van toelichting, dat schoolzwemmen «zover gemeengoed is geworden, dat uitdrukkelijke vermelding niet nodig is».

Toch hadden de leden, hier aan het woord, behoefte aan het maken van enkele opmerkingen ter zake. De discussies rond de begrippen «bevoegdheid» en «bekwaamheid» kwamen hun wat overdreven voor. In de praktijk krijgen kinderen toch van dezelfde instructeur les bij het schoolzwemmen en tijdens de zwemlessen in de vrije tijd. Waarom zou dan nu opeens een aantekening van de zwemleraar zoveel betekenis krijgen? Het is ook de vraag of onderscheid moet worden gemaakt tussen «leren zwemmen» en, voor kleuters, «watergewenning» en voor oudere leerlingen het verbeteren van de zwemvaardigheid.

Tevens waren de aan het woord zijnde leden van mening, dat het lesgeven door de groepsleraar alleen mogelijk is bij kleine groepen. Hier en daar wordt de groepsleraar reeds door de zweminstructeur «bijgeschoold», zodat in goede samenwerking behoorlijke resultaten worden bereikt.

Voor de muzikale vorming wordt het instituut van de consulent in het leven geroepen volgens de nota «Muziek en Primair Onderwijs». Wordt aan een uitbreiding van dit «instituut» gedacht voor andere «vakken»? Welk is het oordeel van de bewindslieden over het advies dat de Onderwijsraad uitbracht over deze nota?

Deze leden hadden met enige verbazing kennis genomen van de in de CCOO gedane mededeling over het niet vervullen van een groot aantal consulentenplaatsen. De blz. 11, 12, 13 en 14 van de nota doen veronderstellen, dat 90 consulenten nodig zijn. Zij zouden gaarne het commentaar van de bewindslieden ter zake vernemen.

Zijn de bedragen, die volgens de stukken door het Rijk voor schoolzwemmen worden betaald, nog juist na de jongste kortingen op de zogenaamde randvoorzieningen?

Met betrekking tot artikel 10, lid 2, (en artikel 31) vroegen de leden van de fractie van de V.V.D. of niet het gevaar bestaat dat het onderwijs in geestelijke stromingen (artikel 10, lid 2e) en godsdienstonderwijs dan wel levensbeschouwelijk vormingsonderwijs (artikel 31) elkaar (ten dele) overlappen. Hoe zou zulks vermeden kunnen worden?

Met betrekking tot artikel 10 lid 5 laatste volzin: leidt deze mogelijkheid tot de verplichting om op de PABO's bij voorbeeld Turks, Marokkaans, Chinees of Italiaans te onderwijzen?

De leden van de P.P.R.-fractie stelden de vraag of het terrein dat artikel 10 bestrijkt bedoeld is als een minimum dan wel als een maximum. Als het laatste het geval is, hoe kan dan worden «ingespeeld» op nieuwe ontwikkelingen c.q. inzichten?

Artikelen 11, 12 en 14

De leden van de fractie van de P.v.d.A. – hierin gesteund door de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. – zouden de voorkeur hebben gegeven aan de volgorde 12, 14, 11. Artikel 12 introduceert het schoolwerkplan, artikel 14 stelt nadere regels, artikel 11 regelt één en ander voor een speciale groep leerlingen. Het ware wellicht te overwegen de volgorde van de artikelen 11, 12 en 14 in deze zin te wijzigen wanneer, samen met de OWBO, wijzigingsvoorstellen op de WBO worden ingediend.

Artikel 11, lid 1

Wie gaat bedoeld onderwijs geven, vroegen de leden van de V.V.D.-fractie.

De leden van de P.P.R.-fractie stelden dat in het artikel wordt gesproken van «kan opnemen». Hebben kleinere scholen hiervoor wel de mogelijkheden? Op basis van welke maatregelen zal het hier bedoelde onderwijs dan toch kunnen worden gegeven?

Artikel 12

De leden van de fractie van het C.D.A. – daarin bijgevalen door de leden van de V.V.D.-fractie – merkten op dat het ontwikkelen van een op de maat van de school toegesneden schoolwerkplan geen geringe eisen stelt aan de betrokkenen, eisen waaraan men op basis van ontvangen opleiding en verkregen ervaring nog niet kan voldoen. Alleen via een samenhangend geheel van opleiding, bijscholing en begeleiding kan op middellange termijn een situatie gecreëerd worden, waarin het werken met het schoolwerkplan aan te stellen normen kan gaan beantwoorden.

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen zich af in hoeverre de eisen onder artikel 12, lid 2, zowel inhoudelijk als organisatorisch ook zullen gelden voor het onderwijs in eigen taal en cultuur, waartoe de mogelijkheid wordt geschapen in artikel 11, lid 1. Zij waren van mening dat aan dit onderwijs zoveel mogelijk dezelfde eisen moeten worden gesteld als aan het «Nederlandse» deel van het leerprogramma.

Verder stelden zij de vraag of en in welke mate de Nederlandse overheid betrokken is bij de selectie van pedagogisch en didactisch geschikt onderwijsmateriaal voor het onderdeel «eigen taal en cultuur». Het was hen bekend dat zich in het verleden op dit punt moeilijkheden hadden voorgedaan onder meer in die zin, dat door buitenlandse Regeringen aanbevolen materiaal niet-aanvaardbare vormen van ideologische beïnvloeding bevatte. Deze leden zouden zich kunnen voorstellen dat de ontwikkeling van geschikt materiaal in Nederland ter hand zou worden genomen. Het was hen overigens niet bekend of en in welke mate dit thans reeds het geval is.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. – daarin gesteund door de leden van de V.V.D.-fractie – namen aan dat artikel 12 tweede lid onder d, gezien moet worden tegen de achtergrond van het streven de «zorgbreedte» van de basisschool te vergroten ten opzichte van die van de huidige lagere school. Zij namen tevens aan, dat hiervoor ook een voldoende financiële «vertaling» gevonden zal worden. De vraag rijst in hoeverre de financiën de uitvoering van de aan deze bepaling ten grondslag liggende gedachten zullen belemmeren. In het bijzonder in kleine gemeenschappen zal het wellicht gaan om een enkele leerling, voor wie relatief hoge kosten gemaakt moeten worden. De aan het woord zijnde leden pleitten er dan ook voor, indien de omstandigheden waarin de leerling verkeert dat niet beletten, plaatsing in de eigen omgeving primair te stellen. Plaatsing op een school voor speciaal onderwijs kan ook tot niet onaanzienlijke vervoerskosten leiden. In samenhang met artikel 24 lid 2, vroegen deze leden bovendien welke garanties er zijn dat kinderen voor wie speciaal onderwijs – nu b.u.o. – echt nodig is, niet zinloos binnen het basisonderwijs blijven alsmede wie beslist over plaatsing op een school voor speciaal onderwijs wanneer er geen consensus bestaat?

De leden van de P.v.d.A.-fractie maakten ten aanzien van artikel 12 tweede lid onder d de volgende opmerking: deze bepaling, bij amendement opgenomen, doet de vraag rijzen in hoeverre de inhoud zich verdraagt met artikel 14 eerste lid en waarom er behoefte is aan deze nieuwe bepaling, gezien de toch ongetwijfeld aan ouders toe te kennen vorm van medezeggenschap krachtens een of andere Wet op de medezeggenschap. Technisch zal deze bepaling naar hun mening bij het eerste schoolwerkplan niet kunnen werken. Voor de toekomst blijft het bevoegd gezag het orgaan dat beslist. Artikel 12, tweede lid, onder j, zal daarom nimmer verder kunnen gaan dan «overleg» of «inspraak». Vervolgens merkten deze leden op, dat het begrip «inrichting» in het onderhavige artikel niet duidelijk is. Uit de discussies kregen zij de indruk, dat gedacht wordt aan «wijzigen van richting» maar beide begrippen lijken niet identiek. Voor wat betreft de leden 4 en 5 van artikel 12 wensten de aan het woord zijnde leden het volgende op te merken. Zij achtten het begrip «activiteiten» onvoldoende gedefinieerd. In het verleden is nog wel eens verschil van mening geweest tussen de inspectie en de school en/of het bevoegd gezag inzake afwijkingen van het lesrooster en het leer-

plan. De vraag is, aan welke wettelijke bepalingen de inspecteur onder de nieuwe wet het activiteitenplan toetst. Aangenomen mag worden dat deze toetsing zich niet zal bewegen rond zaken die in het verleden nog wel eens een rol speelden, zoals schoolreisjes voor kleuters, bezoeken aan een kinderboerderij of een wandeling naar een recreatievijver. Hoe moet men zich de toepassing voorstellen van artikel 12, vijfde lid?

Met betrekking tot artikel 12 lid 3 vroegen de leden van de V.V.D.-fractie wanneer een wetsontwerp tegemoet kan worden gezien waarin het wettelijk kader voor de schoolverzorgingsdiensten wordt gegeven, en de leden van de fractie van de P.P.R. vroegen hoe dit artikel – met name voor wat betreft punt 2-d op kleinere scholen zal kunnen worden uitgevoerd.

Artikel 13, tweede lid

De leden van de fractie van de P.P.R. vroegen waarom niet kan worden vastgelegd dat per regio de vakanties of tenminste de zomervakanties gelijk dienen aan te vangen. Afwijkingen daarvan blijven dan in uitzonderingsgevallen mogelijk. Bij deze vraag sloten de leden van de fracties van C.D.A., P.v.d.A. en V.V.D. zich aan.

Artikel 14

Een voortdurende bezinning op datgene waarmee men in het onderwijs bezig is, achtten de leden van de P.P.R.-fractie – waarbij de leden van de C.D.A. en V.V.D.-fracties zich aansloten – van zeer groot belang. Vanuit de praktijk evenwel blijkt een schoolwerkplan nauwelijks onder het hoofdstuk bezinning te kunnen worden gerangschikt. Het wordt veeleer ervaren als een stuk «bureaucratische rompslomp». Vanuit dat oogpunt lijkt de termijn van twee jaar veel te kort en zal het vaststellen van het schoolwerkplan een zuiver administratieve handeling worden in plaats van de inhoudelijke bezinning die het zou moeten zijn. Het activiteitenplan dient uiteraard jaarlijks te worden vastgesteld. Voor het schoolwerkplan zou aan een termijn van vier jaar kunnen worden gedacht.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. constateerden dat een schoolteam, dat zich aan de wet houdt, door niets of niemand gedwongen kan worden tot een «voortdurend bezinnen op de inhoud van het onderwijs». Delen de bewindslieden deze constatering en op welke wijze denken zij dat de overheid kan bevorderen dat schoolteams zich inderdaad voortdurend bezinnen op de inhoud van hun onderwijs?

Kan – naar aanleiding van artikel 14, lid 4 – de Minister een kwantitatieve en kwalitatieve inventaris geven van de aan de Onderwijsraad voorgelegde conflicten gedurende de laatste drie jaar?

Met betrekking tot dit artikel was bij de leden van de V.V.D.-fractie de vraag gerezen of ook de inspecteur zich onderwerpt aan het oordeel van de Onderwijsraad.

Artikel 15

De leden van de fractie van het C.D.A. merkten op dat een bepaling overeenkomende met artikel 27, lid 2, van de Lager-onderwijswet ontbreekt. In bijzondere gevallen kan de Minister toestemming geven dat het hoofd van een school tevens (tijdelijk) de functie van hoofd van een andere school vervult. Ook in de Wet op het basisonderwijs zou zo'n mogelijkheid van belang kunnen zijn bij voorgenomen samenvoeging op korte termijn of gedurende de aanloopfase in de opbouwperiode van een nieuwe school.

Artikel 16

De leden van de fractie van het C.D.A. gingen er van uit dat in de formatieregeling de ervaringen vanuit de ontwikkelingsprojecten tot uitdrukking zullen komen.

Artikel 17

De leden van de fractie van de P.P.R. – daarin gevolgd door de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. – stelden de vraag op welk personeel in dit artikel bedoeld wordt; waarom is in dit artikel geen opsomming gegeven?

De leden van de P.v.d.A.-fractie namen aan, dat onder niet-onderwijzend personeel ook het schoonmaakpersoneel zal zijn begrepen. Op welke wijze zal dit personeel, ook gelet op de bekostigingsregeling, in de algemene maatregel van bestuur bedoeld in artikel 20, worden ingepast?

Ligt het in de bedoeling een aantal uren per lokaal/school aan te geven, of wordt in algemene zin de mogelijkheid geopend schoonmaakpersoneel aan te trekken?

In hoeverre zal bij de te geven voorschriften rekening worden gehouden met gebruik door derden van al dan niet lege lokalen?

Gelet op de uitlatingen van de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken (Handelingen Eerste Kamer, zitting 1980–1981, blz. 474, rechterkolom) is er grond voor de veronderstelling, dat van rijkswege de normen voor schoonmakers lager zullen worden gesteld dan thans bij gemeenten gebruikelijk is. Indien dat zo is, betekent dat wellicht aantasting van bestaande rechtsposities?

Op welke wijze zullen van rijkswege hieruit voortvloeiende consequenties (wachtgeld bij vermindering van werk, c.q. totale afvloeiing bij gebrek aan overeenstemming bij een nieuwe overeenkomst) worden opgevangen?

De aan het woord zijnde leden vroegen tevens het commentaar van de bewindslieden op het advies van de Raad voor de Gemeentefinanciën inzake wachtgeld in het algemeen.

Artikel 19, eerste lid, sub b

De leden van de fracties van de P.v.d.A. en van de P.P.R. vroegen of de verklaring als bedoeld in deze volzin moet worden overgelegd bij iedere benoeming, of alleen bij een eerste intrede in het onderwijs.

Welke zijn de consequenties van het antwoord op de voorgaande vraag voor personeel in tijdelijke dienst, voor administratief personeel en voor personeel in vaste dienst?

Hoe gaat een en ander geregeld worden in de algemene maatregel van bestuur bedoeld in het vierde lid van artikel 19?

Artikel 19, derde lid, sub c

Naar de mening van de leden van de P.v.d.A. ligt de in deze volzin genoemde voorwaarde zo voor de hand, dat opneming haast overbodig lijkt. De motivering is huns inziens waarschijnlijk meer te zoeken in het vierde lid van artikel 19, waar imperatief staat aangegeven, dat bij algemene maatregel van bestuur nadere voorschriften moeten worden gegeven. De memorie van toelichting zegt, dat niet voor elke categorie nadere functie-eisen behoeven te worden gesteld. Het komt de aan het woord zijnde leden voor, dat er een tegenstelling schuilt tussen de imperatieve tekst van het vierde lid van artikel 19 en de memorie van toelichting. Voor schoonmaakpersoneel behoeven toch geen nadere functie-eisen gegeven te worden in de bedoelde algemene maatregel van bestuur?

Artikel 20, tweede lid

Dezelfde leden vroegen of in de hier bedoelde algemene maatregel van bestuur ook een afvloeiingsregeling zal worden opgenomen. Zo het antwoord negatief is, wordt dan een afvloeiingsregeling opgenomen in de algemene maatregel van bestuur bedoeld in artikel 32?

Artikel 22, vierde lid

In dit lid wordt, naar de mening van de leden van de P.v.d.A. en de V.V.D., het begrip «in overeenstemming met» gebruikt in strijd met het Nederlandse taaleigen. De gebruikte woorden zijn een Latinisme en een letterlijke vertaling van het Latijnse *in concensu*. Het ware te verkiezen de formulering van de memorie van toelichting, blz. 48, te gebruiken en te spreken van «in overleg met», dan wel van «na tot een eensluidend oordeel te zijn gekomen met».

De leden van de C.D.A.-fractie benadrukten de wenselijkheid dat aan de stages expliciet een «stage-werkplan» ten grondslag ligt. In dit plan dient huns inziens nadrukkelijk de aard en de wijze van begeleiding door de p.a.'s geregeld te worden.

Artikel 24

Ten aanzien van de gebruikte formulering «in overeenstemming met» werd door de leden van de fractie van de P.v.d.A., waarbij de leden van de V.V.D.-fractie zich aansloten, verwezen naar hun opmerkingen over artikel 22. Daarnaast wilden deze leden de volgende vragen stellen.

Waarom wordt de directeur niet gehoord in geval van mogelijke verwijdering van een leerling?

Betekent het verbod op een geldelijke bijdrage ook een verbod op een verplicht lidmaatschap van de school-, dan wel oudervereniging?

Wie voert het overleg van de zijde van de basisschool met het bevoegd gezag van de school voor speciaal onderwijs en de ouders in gevallen als bedoeld in het tweede lid?

Ligt het niet voor de hand, dat overleg wordt gevoerd met het onderwijzend personeel van de school voor speciaal onderwijs, daar immers van het bevoegd gezag geen specifieke deskundigheid ter zake verwacht mag worden?

In aansluiting op de laatste twee vragen merkten de aan het woord zijnde leden op, dat bij dit tripartite overleg elk der partijen een vetorecht heeft. Dat kan onwenselijk zijn, zo meenden zij, in de eerste plaats omdat speciaal onderwijs, nu nog buo, een zeker odium heeft, anderzijds omdat bij een teruglopend leerlingenaantal het behouden van leerlingen dan wel het verkrijgen van leerlingen uiterst belangrijk gaat worden, en daardoor het oordeel van de gesprekspartners kan gaan beïnvloeden.

Artikel 25

De leden van de fracties van de P.P.R. en de P.v.d.A. vroegen mede namens de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. aan welk soort vrijstellingen hier nu precies wordt gedacht. Gaarne zou men een indicatie hebben van hetgeen in de hier bedoelde algemene maatregel van bestuur geregeld kan worden.

Is het bij voorbeeld de bedoeling voor leerlingen, die tijdelijk lijden aan bepaalde aandoeningen deze procedure helemaal te volgen?

Is de Minister er zich van bewust hoeveel tijd en administratieve handelingen dit dan gaat vergen?

Waarom wordt niet gedelegeerd aan de schoolleiding met periodieke controle achteraf?

Een algemene maatregel van bestuur ter zake kwam deze leden overigens erg zwaar voor.

Daarnaast vroegen deze leden zich af, in hoeverre rekening zal worden gehouden met gevoelens van minderheden, zoals bezwaren tegen gemengde gymnastiek- en zwemlessen.

Artikel 26

De leden van de P.v.d.A.-fractie stelden dat tijdens de behandeling in de Tweede Kamer is aangegeven, dat overleg met de groepsleraar in de rede ligt.

Is overwogen bij verschil van mening de groepsleraar de bevoegdheid te geven een aantekening bij het rapport te plaatsen?

Artikel 27

De leden van de C.D.A.-fractie stelden dat, gezien de gunstige ervaringen met de ouderparticipatie (memorie van antwoord, blz. 42) er geen behoefte aan lijkt te bestaan de ouderparticipatie een imperatief karakter te geven.

Ook hier merkten zij op dat de verwijzing naar nadere regelgeving, zonder concretisering van de inhoud van de te stellen voorschriften, het parlement in het ongewisse laat over de nadere invulling van bij voorbeeld de hier geregelde ouderparticipatie.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen aansluitend in welke richting wordt gedacht waar het de eventueel te geven nadere voorschriften betreft. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden moet grote terughoudendheid worden betracht.

De leden behorende tot de V.V.D.-fractie merkten op, dat in het voorliggende wetsontwerp de bepalingen omtrent de schoolcommissie en de schoolraad zijn vervallen in verband met het voorstel van de Regering inzake de medezeggenschap in het onderwijs. Met name de Vereniging voor Openbaar Onderwijs heeft daartegen grote bezwaren. Zij vroegen het oordeel van de bewindslieden hierover.

Artikel 28

Uit de beraadslagingen in de Tweede Kamer hadden de leden van de C.D.A.-fractie opgemaakt, dat alle meerkosten verbonden aan het creëren van een overblijfmogelijkheid voor rekening komen van de ouders. Gaarne zouden zij een specificatie zien van alle kosten die hieronder vallen.

De leden van de fractie van de P.P.R. – waarbij de leden van de fractie van de V.V.D. zich aansloten – vroegen aan wie in dit soort gevallen het toezicht zal kunnen worden opgedragen. Bij wie ligt de verantwoordelijkheid wanneer ouders het toezicht zelf regelen en het verblijf binnen het schoolgebouw (althans op het schoolterrein) plaatsvindt?

De leden van de fractie van de P.v.d.A. merkten op dat, indien het bevoegd gezag één en ander organiseert, de verantwoordelijkheid bij hem ligt. Wordt de overblijfsperiode gedekt door de verzekering, die de meeste ouders via de school afsluiten?

Het kwam deze leden voor, dat over deze zaak absolute duidelijkheid moet komen en dat de ouders van eventuele consequenties op de hoogte gesteld moeten worden.

Artikel 31

Het godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs aan de openbare scholen kan naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie gegeven worden door aan die scholen verbonden leerkrachten. Mocht zich een dergelijk geval voordoen: mogen betreffende leerkrachten dan een vergoeding ontvangen?

Willen de bewindslieden met betrekking tot de subsidiëring van het godsdienstonderwijs of levensbeschouwelijk onderwijs alsnog eenzelfde regeling overwegen als ter zake voor het voortgezet onderwijs is getroffen (zie Koninklijk Besluit 22 september 1969; Stb. 410)?

Voor het bijzonder onderwijs wordt het godsdienstonderwijs in het subsidieverband opgenomen. Wanneer gemeenten een verordening opstellen voor subsidiëring van dergelijk onderwijs, voor het lager onderwijs of straks het basisonderwijs, dient deze dan naar de opvatting van de bewindslieden voor het openbaar en het bijzonder onderwijs gelijkelijk te gelden?

Hoe verdraagt zich een en ander met het uitgangspunt van de financiële gelijkstelling?

Artikel 32

Kortheidshalve verwezen de leden van de P.v.d.A.-fractie hier naar hun opmerkingen gemaakt naar aanleiding van artikel 20.

Artikel 33, derde lid en artikel 39, vijfde lid

Naar de mening van de aan het woord zijnde leden geeft ook dit lid onnodig veel administratief werk, zeker als naar de letter moet worden gehandeld met betrekking tot bij voorbeeld personeel dat één of twee dagen vervangt. Bovendien wezen zij erop, dat het gestelde niet beperkt blijft tot het onderwijzend personeel.

Artikel 34

De leden van de fracties van de P.v.d.A. en van het C.D.A. betreurden de aanvaarding van het amendement, dat tot dit artikel leidde, vooral voor wat de benoeming van de groepsleraar betreft. Zij waren van mening, dat een echt verantwoord advies bij een veel werkzaamheden omvattende inspectie welhaast onmogelijk is. Ook volgens de huidige praktijk moet de inspecteur bij benoemingen van onderwijzers en kleuterleidsters, anders dan hoofden, veelal volstaan met het geven van advies op grond van overgelegde papieren. Het bijwonen van gesprekken en/of proefflessen is door tijdgebrek dikwijls onmogelijk. Volgens de letter van de wet geldt deze procedure ook voor de aanstelling van tijdelijk personeel, tenzij tevoren afspraken zijn gemaakt over regelmatig terugkerend tijdelijk personeel. Zo dat niet het geval is, levert de procedure onnodig veel rompslomp op.

De aan het woord zijnde leden zouden de bewindslieden willen verzoeken deze zaak in heroverweging te nemen. Zij zagen niet in waarom op dit punt een verschil in verantwoordelijkheid zou moeten bestaan tussen het bevoegd gezag van het openbaar onderwijs en dat van het bijzonder onderwijs.

Artikel 36

De leden van de C.D.A.-fractie merkten op dat dit artikel niet voorziet in de mogelijkheid om ontheffing te verkrijgen van de verplichting de rechten ten aanzien van gebouwen en terreinen over te dragen, zoals bij voorbeeld in de Wet op het voortgezet onderwijs is geschied nadat in de praktijk moeilijkheden waren gebleken.

Met name wezen zij in dit verband op de problematiek van de zogenaamde ingebouwde scholen.

De leden van de V.V.D.-fractie vroegen waarom bij overdracht van een school het personeel niet gehoord behoeft te worden. Zulks zou naar gangbaar maatschappelijk gebruik toch voor de hand liggen?

Artikel 38

Het begrip «redelijke afstand» wordt niet vertaald in kilometers. Dit is naar de mening van de Minister (memorie van antwoord, blz. 49) geschied met het oog op de jongste leerlingen.

De leden van de C.D.A.-fractie merkten op, dat tevens het gemeentecriterium – zie artikel 106 Lager-onderwijswet – is verlaten, zodat de «redelijke afstand» de gemeentegrenzen kan overschrijden.

De leden van de fractie van de P.v.d.A. stelden de vraag of dit artikel impliceert dat de ouders van de leerling, die op grond van dit artikel moet worden toegelaten tot een bijzondere school, dezelfde rechten en plichten hebben als andere ouders.

Kunnen zij, met andere woorden, geweerd worden als lid van de oudervereniging of haar bestuur, of als «ouders in de school»?

Artikel 39

Met betrekking tot dit artikel verwezen laatstgenoemde leden naar het door hen opgemerkte naar aanleiding van artikel 33.

Artikel 40

Blijkens de toelichting is in dit artikel aangesloten bij de bestaande bepalingen.

De leden van de C.D.A.-fractie merkten echter op dat hier gesproken wordt over «het personeel», terwijl artikel 89, lid 7, Lager-onderwijswet spreekt van «de onderwijzers en vakonderwijzers». Dit houdt in, dat het niet-onderwijsgevend personeel van een besluit van het bevoegd gezag bij de commissie van beroep in beroep kan komen.

Dit wordt door de aan het woord zijnde leden niet juist geacht; de beroepsmogelijkheid zou beperkt moeten blijven tot het onderwijzend personeel.

Artikel 43

Welke personeelsorganisaties, zo vroegen de leden van de fractie van de P.v.d.A., hierin gevolgd door de leden van de V.V.D., worden geacht het niet-onderwijzend personeel te vertegenwoordigen?

Welke organisatie(s) vertegenwoordigt (vertegenwoordigen) het openbaar onderwijs?

De Vereniging van Nederlandse Gemeenten zou daar een rol kunnen spelen, maar het is de vraag of deze vereniging juridisch een organisatie van schoolbesturen vormt. Op welke wijze wordt in de praktijk inhoud gegeven aan de woorden «indien en voor zover zij daarbij belang hebben»?

De gedachten van deze leden gingen meer in de richting van het gestelde in stuk 153.

Artikel 44

Naar de mening van de aan het woord zijnde leden is dit artikel overbodig, te meer daar het derde lid wegneemt wat het eerste lid geeft. De voorgescreven goedkeuringsprocedure is in haar optiek bovendien betuttelend. Doelmatige spreiding staat naar hun mening haaks op de gevoerde betogen over vrijheid van keuze voor bij voorbeeld een Jenaplanschool. Naar de mening van de leden van de C.D.A.-fractie stelt het artikel in de huidige redactie beleidsmatig weinig voor en kan het beter geschrapt worden.

Lid 1: verdraagt dit artikel zich wel met de vrijheid van onderwijs, vroegen de leden van de V.V.D.-fractie.

Is bovendien niet het gevaar aanwezig dat kinderen in een bepaalde onderwijskundige richting worden gestuurd (indien één of meer gemeentescholen een zodanige richting hebben)?

De leden van de P.P.R.-fractie merkten op dat aangezien de ouders slechts te kennen moeten geven toelating tot een andere school in de gemeente te wensen, de gehele opzet onder 1 genoemd kan worden doorkruist. Deze leden achtten het in lid 3 gestelde juist. Niettemin vroegen zij zich af hoe een gemeenteraad moet handelen wanneer door een beslissing van ouders als bedoeld in punt 3 het bestaan van een van de scholen in de gemeente in gevaar komt. (Of wanneer daardoor een leerkracht verloren zou gaan).

Artikel 45, derde lid

Naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie mist de opdracht aan provinciale staten tot het stellen van nadere regels elke noodzaak, zeker getoet op de bepaling dat bij algemene maatregel van bestuur voorschriften worden gegeven. De in de memorie van antwoord gegeven toelichting op dit artikel overtuigde deze leden volstrekt niet.

Artikelen 46 en 47

Dezelfde leden zouden er de voorkeur aan gegeven hebben, indien de vorming van de bedoelde overlegorganen door de wet verplicht was gesteld. Zij achtten overleg over de aansluiting basisonderwijs voortgezet onderwijs en over de overstap basisonderwijs speciaal onderwijs v.v., van wezenlijk belang. De door de Regering aangevoerde argumentatie tegen een dergelijke verplichting achtten zij zwak.

Artikel 49

De aan het woord zijnde leden namen aan, dat het in het eerste lid gepersoneel personeel ook niet-onderwijzend personeel kan zijn. In aansluiting daarop vroegen zij zich af of de algemene maatregel van bestuur genoemd in artikel 16 een andere is dan de algemene maatregel van bestuur genoemd in artikel 17 tweede lid. Zij spraken hun teleurstelling uit over het verwerpen van de subamendementen-Van Ooijen op stuk 174, waardoor aan bijzondere scholen meer mogelijkheden worden geboden ten aanzien van boventallige personeelsleden op eigen kosten, dan aan openbare scholen. Daarnaast constateerden zij dat de motivering van de heer Deetman bij zijn amendement op stuk 104, later gewijzigd op stuk 171, in feite het eerste lid van dit artikel niet steunt.

Over de precieze bedoelingen van het amendement-Deetman is bij de behandeling in de Tweede Kamer enig misverstand ontstaan. Interpreteren de leden van de fractie van de P.v.d.A. deze bepaling juist, wanneer zij stellen dat de aanvaarde wijziging van lid 4 op stuk 171 beoogt de in de praktijk bestaande gentlemen's agreements te legaliseren?

Artikel 50, derde lid, sub b en sub c

De tot de P.v.d.A.-fractie behorende leden stelden de vraag of aangenomen kan worden dat de onder sub b, bedoelde kosten voor 100% vergoed worden.

Waarom is geen gehoor gegeven aan het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën om de onder sub c genoemde regeling in de wet vast te leggen?

Kunnen de bewindsleden meer duidelijkheid geven over de in lid 3 onder c bedoelde financiële regeling?

In zijn brief aan de Tweede Kamer van 13 januari 1981 (Kamerstuk 16 579) onder 10 sloot Staatssecretaris Hermes zich aan bij het voorstel van de meerderheid van de commissie-Londo. Lezen de leden het goed, dan impliceert dit voorstel dat het economisch eigendom van het schoolgebouw permanent blijft berusten bij het Rijk en dat het juridisch eigendom automatisch aan het Rijk vervalt, indien het schoolgebouw aan zijn onderwijskundige bestemming wordt onttrokken. (Interimrapport werkgroep-Londo, blz. 66).

Hoe verhoudt zich deze figuur tot de regeling van eigendomsovergang in artikel 77 van de ontwerp-wet op het basisonderwijs, volgens welke door overschrijving het eigendom op de gemeente overgaat? Kan de wettelijke bepaling van artikel 77 worden doorkruist door een algemene maatregel van bestuur? Kunnen de bewindslieden toezeggen, dat de regeling op grond van het derde lid van artikel 50, onder c niet zal gelden voor bestaande schoolgebouwen?

Bestaande schoolgebouwen zijn immers niet gesticht volgens het normenstelsel en de stichtingskostenvergoedingen zijn veelal ontoereikend geweest. Wanneer de bewindslieden deze toezegging niet kunnen doen, delen zij dan met deze leden de opvatting, dat volgens de uitgangspunten van de meerderheid van de commissie-Londo bij een eventuele overgang naar het Rijk de gemeenten gecompenseerd dienen te worden voor de tekorten ter zake van de stichtingskostenvergoedingen?

Artikel 51

De aan het woord zijnde leden vroegen zich af, hoe de datum 1 oktober juridisch moet worden beschouwd. Dezelfde vraag kan gesteld worden met betrekking tot andere data in deze Afdeling.

Geldt voor het begrip «plaats van vestiging» dezelfde interpretatie als thans overeenkomstig de jurisprudentie betreffende artikel 23 van LOW? De heren Van Ooijen en Van Kemenade hebben voorgesteld aan artikel 50 een derde lid toe te voegen (stuk 97). Dit amendement is verworpen. De van regeringswege gegeven motivering voor de afwijzing van dit amendement (UCV 23-2-1981) lijkt, naar de mening van deze leden, niet te sporen met de gedachten ontwikkeld in de nota «Bouwen voor School en Buurt». Willen de bewindslieden uiteenzetten, hoe zij die relatie zien?

Artikel 52

De leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. merkten met betrekking tot dit artikel op dat zij niet inzagen op welke wijze het eerste lid van artikel 53 van toepassing kan zijn op het bepaalde in artikel 52 lid 6.

Door de leden van de fracties van P.v.d.A. en P.P.R., waarbij de leden van de fractie van de V.V.D. zich aansloten, werd de vraag gesteld op welk uitgangspunt de afstand van 5 km gebaseerd is en waarom in de artikelen 52 en 96 niet dezelfde afstand is aangehouden. Terzijde werd opgemerkt dat het minder fraai is binnen de structuur van de wet te verwijzen naar bepalingen in volgende artikelen (zie bij voorbeeld de leden 4 en 6 van artikel 52).

Artikel 54

De tot de C.D.A.-fractie behorende leden stelden dat in lid 3 is bepaald dat indien «de gemeenteraad de school nodig acht» deze in het plan wordt opgenomen. In de praktijk kan de gemeenteraad met deze omschrijving alle kanten op en kan een toetsing van het oordeel van de gemeenteraad slechts marginaal zijn. Dit is te meer een obstakel voor de bijzondere scholen, daar in lid 4 wordt bepaald, dat verlaging van het aantal leerlingen als norm voor opnemings in het plan, slechts betrekking heeft op het gestelde in het derde lid. Naar de mening van deze leden zou de formulering in lid 4 dan ook «...krachtens het eerste en het derde lid...» moeten luiden.

Artikel 56

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen naar de betekenis van het ter visie leggen, bedoeld in het eerste lid. Willen de bewindslieden hiermee een beroepsmogelijkheid scheppen? Zo ja, voor wie? Indien het scheppen van een beroepsmogelijkheid de intentie was, waarom geldt dan niet dezelfde procedure als genoemd in artikel 61? Een plan wordt vastgesteld voor drie jaar (ar-

tikel 51). Gedeputeerde staten kunnen goedkeuring weigeren indien ten onrechte niet is bepaald dat een school *bij de aanvang van het eerste schooljaar* voor bekostiging in aanmerking komt (artikel 56 vierde lid, sub e).

Artikel 57 geeft een beroepsmogelijkheid indien een verzoek om opname in het plan niet is ingewilligd. Deze leden namen aan, dat artikel 56 niet van toepassing is, indien men in beroep wil gaan tegen het bekostigingsjaar waaronder een school in het plan is opgenomen. Ondanks de discussie in de UCV van 23-2-1981 was de onderlinge relatie tussen deze drie (sub)artikelen hun niet duidelijk.

Artikel 58

De aan het woord zijnde leden, hierin gevolgd door de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D., vroegen waarom hier niet gekozen is voor het college van burgemeester en wethouders in plaats van voor de gemeenteraad. Deze typische uitvoeringstaat lijkt – ook conform de gemeentewet – meer tot de competentie van het college dan van de raad te behoren.

Artikel 61 tweede lid

Hier wordt bepaald, dat het betreffende besluit voor 1 oktober moet worden ingezonden. In artikel 51 wordt *vaststelling* voor 1 oktober voorgeschreven. Zou het niet beter zijn voor beide gevallen dezelfde vormvoorschriften te hanteren, vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie.

Artikel 62

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen of aangeduid kan worden welke voorschriften bij de hier bedoelde algemene maatregel van bestuur kunnen worden gegeven. Bij voorbeeld ten aanzien van de aansluiting bij een borgstellingorganisatie en Commissie van Beroep.

Artikel 63 eerste lid

In de memorie van antwoord is bij (toen) artikel 67 een toelichting gegeven op de vraag hoe de woorden «een aan de gemeente toebehorend gebouw» moeten worden geïnterpreteerd. Naar de mening van de leden van de fractie van de P.v.d.A. is dit een zeer ruime interpretatie. Als zij de memorie van antwoord goed begrepen hebben, was de motivering voor deze ruime interpretatie, dat het aantal schoollokalen niet onnodig moet worden vergroot. Dit nu lijkt hen niet geheel onlogisch. In de eerste plaats is het naar hun mening niet de taak van de Minister van Onderwijs zich bezorgd te maken over leegstaande gebouwen in gemeentelijk bezit die geen schoollokalen zijn of bevatten. Pas op het moment, dat dit gebouw geheel of gedeeltelijk een onderwijsbestemming krijgt (een blijvende voorziening ingevolge artikel 63, lid 1) is sprake van één of meer schoollokalen.

In de wet Beheersing Huisvesting KO/LO wordt in artikel 8 gesproken over «andere ruimten». In de memorie van antwoord aan de Eerste Kamer is medegedeeld dat «andere ruimten» beperkt blijft tot «andere ruimten in scholen». Is hier geen sprake van een tegenstelling tussen artikel 63 van de WBO en artikel 8 van de Wet BHKO/LO? Indien de bewindslieden de mening van deze leden onderschrijven kunnen zij wellicht aangeven welke de definitieve versie wordt.

Artikel 67

Dezelfde leden stelden de vraag of gedeputeerde staten opdracht kunnen geven een gebouw te vervangen. Zo ja, welke procedure moet dan worden gevolgd en aanvaardt het Rijk de financiële consequenties van deze beslissing van gedeputeerde staten?

In het algemeen was de aan het woord zijnde leden de procedure met betrekking tot de vervanging van de gebouwen van het openbaar onderwijs niet geheel duidelijk, ondanks het gestelde op blz. 65 van de memorie van antwoord.

Artikel 68

Met betrekking tot de nog te ontwikkelen definitieve regeling verwezen de leden van de C.D.A.-fractie naar hun suggesties bij de behandeling van wetsontwerp 15 803 «Beheersing huisvestingsvoorzieningen K.O. en L.O.».

Ook de leden van de fractie van de P.v.d.A. verwezen naar de door hun woordvoerder geleverde bijdrage aan dat debat.

Artikel 69

Ten aanzien van dit artikel spraken de leden van de fractie van de P.v.d.A. de vrees uit, dat het bepaalde niet zou werken. De termijn van één maand achtten zij zeer kort, te meer daar ook nog voldaan moet worden aan de voorwaarden omschreven in het tweede lid.

Deze leden betreurden het – hierin gevolgd door de leden van de fracties van V.V.D. en P.P.R. – dat het bepaalde in het derde en vierde lid beperkt blijft tot gemeentelijke voorzieningen. Waarom vallen gymnastieklokalen bij bijzondere scholen hier niet onder? Voor expressie-activiteiten zou daarnaast gedacht kunnen worden aan ruimten van welzijnsinstellingen. In alle gevallen is sprake van niet-continu gebruikte, met gemeenschapsgelden gefinancierde ruimten.

Overigens merkten de leden van de fractie van de Overigens op, dat op pagina 69 van de memorie van antwoord onder (toen) artikel 77 wordt gezegd, dat voor expressievakken geen aparte lokalen nodig zijn. Dat lijkt niet in overeenstemming met artikel 69 vierde lid. Staat de procedure omschreven in dit artikel principieel los van die omschreven in artikel 85? Met andere woorden aanvaardt een gemeente op grond van artikel 69 verplichtingen zonder te weten of zij op grond van artikel 85, eerste lid, financiële middelen zal krijgen? Zo dat het geval is, op welke wijze kunnen gemeenten dit risico dan vermijden?

Artikel 71

De aan het woord zijnde leden was, ondanks de toelichting in de memorie van antwoord, niet duidelijk waarom enerzijds gesproken wordt over goedkeuring van «de omvang» en anderzijds over goedkeuring van «bouwplannen». Is hier wellicht sprake van goedkeuringen die in tijd na elkaar liggen en waarbij de tweede afhankelijk wordt gemaakt van de eerste? De zin in de memorie van antwoord «Gezien dit systeem...» konden vragenstellers niet plaatsen, lettend op het gestelde in de voorafgaande zin. Burgemeester en wethouders onthouden hun goedkeuring bij het niet voldoen aan artikel 64. Aangenomen wordt, dat ook de gemeentelijke bouwverordening een rol kan spelen. Of wordt verwacht, dat de procedure op basis van het onderhavige wetsontwerp en die volgens de Woningwet los van elkaar gevoerd worden?

Artikel 73

In artikel 86 wordt voor bepaalde gevallen voorafgaande goedkeuring gevraagd. Het derde lid eist een beslissing van de gemeenteraad binnen vier maanden. Ter vermijding van risico zal de gemeenteraad op de beslissing van de Minister moeten wachten. De haalbaarheid van de voorgeschreven termijn wordt hierdoor naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie twijfelachtig.

De aan het woord zijnde leden vroegen naar de juridische betekenis van het advies van de inspecteur. Moet het vragen van advies voorafgaan aan de

aanvraag als bedoeld in artikel 71? Geldt de plicht advies te vragen ook in de gevallen bedoeld in artikel 69, tweede lid?

De leden van de fractie van het C.D.A. betreurden evenals de leden van de fractie van de P.v.d.A. de opname van dit artikel in de wet. Zij wensten graag, middels interpretatie, alsnog vastgelegd te zien dat het advies van de inspecteur slechts betrekking zal hebben op onderwijskundige aspecten. Wanneer het advies verder zou gaan en ook de bouwtechnische kant zou betreffen, is het onvermijdelijk dat aan de inspectie in het algemeen een specifieke deskundigheid op dit punt wordt toegevoegd, bijvoorbeeld in de vorm van een centrale bouwkundige inspectie. Naar de mening van deze leden bestaat hieraan geen behoefte en leent de realisering van de huisvestingvoorzieningen zich uitstekend voor vèrgaande delegatie aan het lokale bestuur, zij het binnen algemene voorschriften.

Artikel 75

Kan aangegeven worden welke vormen van onderwijs onder «ander onderwijs» dienen te worden begrepen, vroegen de leden van de C.D.A.-fractie. Zij waren van mening dat de nodige terughoudendheid betracht zou moeten worden in verband met te grote leeftijdsverschillen, wanneer met «ander onderwijs» ook het voortgezet onderwijs en het voortgezet buitengewoon onderwijs bedoeld wordt. Zij namen verder aan dat bij toepassing van dit artikel de mogelijkheid bestaat om te verzoeken scheiding in gebouwen aan te brengen. Een regeling als bedoeld in het derde lid van artikel 76 werd dan ook node gemist.

Artikel 76

De leden van de fractie van de P.v.d.a. stelden de vraag of lege lokalen, die ook bij derden in gebruik zijn, beschouwd moeten worden als behorend bij een school. In het bijzonder in verband met de overschrijdingsregeling kan dat van betekenis zijn, indien de verbruiksvergoeding beneden de «kostprijs» zou liggen. Wie ontvangt de verbruiksvergoeding?

Artikel 78

Dit artikel gaf de leden van de fracties van P.v.d.A. en C.D.A. aanleiding tot een groot aantal vragen en opmerkingen. Zo vroegen zij welke waarde de Minister toekent aan de adviezen van de Raad voor de gemeentefinanciën. De ervaringen tot nu toe lijken voor de Raad voor de gemeentefinanciën weinig moedgevend. De aan het woord zijnde leden wezen erop, dat jaar in jaar uit door de raad is geadviseerd ten aanzien van de norm voor het kleuteronderwijs, maar dat de normen altijd aanzienlijk lager zijn vastgesteld, ondanks het feit dat menig bewindsman erkende dat de uitkeringen te laag waren. De leden hier aan het woord zagen daarin aanleiding hun ongerustheid te uiten over de financiële vertaling van de vast te stellen normen en programma's van eisen. Noch de schriftelijke stukken, noch de discussies ter overzijde vermochten hun ongerustheid weg te nemen. Er bestaat ook allerm minst, zo constateerden zij, duidelijkheid over de hoogte van de verschillende vergoedingsbedragen. In de discussies is herhaaldelijk verwezen naar de commissie-Londo. Tijdens het mondeling overleg van de bewindslieden met de vaste kamercommissie van de Tweede Kamer (stuk nr. 16, blz. 7) wordt gezegd, dat het uit te brengen interimrapport van rechtstreeks belang is voor de concretisering van het bekostigingsstelsel. Inmiddels is het interimrapport verschenen, maar nu blijken weer nadere studies nodig. De VNG – getuige haar brief van 25 maart jl. – vreest omvangrijke vertragingen. De aan het woord zijnde leden zouden tegen deze achtergrond gaarne vernemen of de nodige opdrachten al verstrekt zijn en zo ja, wanneer. Mocht dit niet het geval zijn, dan zouden zij graag de redenen vernemen van deze vertraging.

Van de zijde van de Regering is gesteld dat de gehele operatie budgettair neutraal moet verlopen. De Raad voor de gemeentefinanciën acht de realisering van dit uitgangspunt hoogst onwaarschijnlijk. Zijn de bewindslieden

nog immer van mening dat zij in hun opzet kunnen slagen, en zo ja, waarop berust hun overtuiging? Mag aangenomen worden dat de prijsstijgingen volledig zullen worden gecompenseerd, dit in tegenstelling tot de huidige praktijk? Zo dit niet het geval is, betekent dat dan dat de normen nog soberder dan sober zullen worden? De aan het woord zijnde leden verwezen in dit verband naar de memorie van antwoord, blz. 68, bovenaan.

Er is geen enkele garantie, aldus deze leden, dat gemeenten ook nu niet weer met de financiële stroppen blijven zitten. Een herhaling van de vaak desastreuze toestanden bij het voortgezet onderwijs moet worden gevreesd. *Ter illustratie verwezen deze leden naar de discussies rond wetsontwerp 13 005.* Uit de Handelingen van UCV 44, blz. 17, blijkt dat volgens de Staatssecretaris de normen «naar boven en naar beneden» kunnen.

Wat betekent dat? Dat de uren, beschikbaar voor het schoonmaken, regelmatig kunnen wisselen? Of dat de temperatuur in de lokalen schommelt overeenkomstig de toestand van 's Rijks financiën?

Naar de mening van deze leden moge de uitlating van de Staatssecretaris op papier waar zijn, in de praktijk ligt dat minder eenvoudig. De doorberekenningsregeling zal dan zijn tol kunnen eisen (vergelijk ook blz. 5 van het advies van de Raad voor de gemeentefinanciën). Deze mening wordt nog versterkt door uitlatingen van de Staatssecretaris, weergegeven door «de Volkskrant», geuit bij de aanbieding van het gewijzigd ontwerp.

Naar de mening van de Staatssecretaris zouden gemeenten voorrang geven aan het onderwijs wanneer ze hun prioriteiten stellen. Naar de mening van de aan het woord zijnde leden voldoet dit wetsontwerp niet aan de eis van de Decentralisatienota, pagina 39, dat de consequenties voor de lagere overheden moeten zijn aangegeven. Het tweede lid van het onderhavige artikel spreekt over bedragen voor het voorafgaande jaar. Zien de aan het woord zijnde leden het juist, dat de kosten van een in 1985 gereed komende school moet worden getoetst op basis van de definitieve normen voor 1983? Zo dat juist is, wie draagt dan de risico's van prijsstijgingen bij scholen voor openbaar c.q. bijzonder onderwijs?

De leden van de fracties van de P.P.R. en van de V.V.D. sloten zich aan bij de over dit artikel gestelde vragen door de leden van de fracties van de P.v.d.A. en het C.D.A.

Artikelen een 79 en 80

De leden van de fractie van de P.v.d.A. constateerden een duidelijke scheiding tussen bouwkosten enerzijds en exploitatiekosten anderzijds. Toch kan de wijze van bouwen duidelijk invloed hebben op de exploitatiekosten: sommige gebouwen zijn onderhoudsintensiever dan andere, bij sommige gebouwen zijn betere isolatiemaatregelen getroffen, enz. Wordt zo vroeger deze leden, hiermee rekening gehouden door het vaststellen van hogere normbedragen voor bouw- en lagere voor exploitatiekosten?

Artikel 80

De leden van de fractie van het C.D.A. betreurden het feit dat noch bij artikel 80 noch bij artikel 89 regeling was opgenomen voor de beheers- en bestuurskosten. Zij zouden graag een zo volledig mogelijke opsomming en omschrijving zien van de activiteiten die zoal onder de begrippen beheer en bestuur vallen. Daarbij wezen zij erop, dat het bestuursbeleid in toenemende mate een onderwijskundige onderbouwing vereist. Verder zouden zij graag van de bewindslieden vernemen of naar hun mening het openbaar onderwijs niet beheerd en bestuurd wordt (boven hetgeen begrepen wordt onder de administratiekosten)? De voorzieningen welke het openbaar onderwijs met betrekking tot beheer en bestuur treft worden bekostigd uit algemene middelen waaraan iedere belastingplichtige burger bijdraagt. Ligt het niet voor de hand en is het niet naar de geest van de financiële gelijkstelling dat bedoelde uitgaven voor het openbaar onderwijs ook doorbetaald worden aan het bijzonder onderwijs?

Ten overvloede verwezen deze leden naar hetgeen zij elders in dit verslag hadden opgemerkt ten aanzien van de gemeentelijke inspecteur en de (onderwijskundige) beleidsmedewerkers ten behoeve van het openbaar onderwijs.

Artikel 81

De leden van de fractie van de P.v.d.A. vroegen de reactie van de bewindslieden op het verzoek van de Raad voor de gemeentefinanciën (RGF) om ten aanzien van dit artikel tijdig te worden gehoord.

Artikel 82

Van de leden van de V.V.D.-fractie kwam de vraag of de bewindslieden de ratio kunnen aangeven van de verschillen in vergoedingsbedragen zoals in lid 2 aangegeven.

Artikel 85

Is het woord «stichting» ook van toepassing bij de vervanging van een gebouw, vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie. Ook ten aanzien van dit artikel zouden zij gaarne de reactie vernemen op het advies van de Raad voor Gemeentefinanciën, verwoord op blz. 4.

Artikel 86

Tijdens het reeds eerder genoemde mondeling overleg (stuk nr. 16) is opgemerkt, dat de hier bedoelde kosten worden vergoed door de betaling van rente en aflossing – bedoeld zal zijn: rente en afschrijving – (blz. 7), doch dat is naar de mening van de leden van de P.v.d.A.-fractie niet uit de tekst af te leiden. De memorie van antwoord verwijst naar de huidige regeling.

In hoeverre kunnen de bedragen, bedoeld in het tweede lid, onder b, dienen bij de toetsing van de aanvraag als bedoeld in artikel 73, tweede lid, en in hoeverre kan dat bedrag als weigeringsgrond worden gehanteerd?

Artikel 88

De huidige Lager-onderwijswet kent een soortgelijke bepaling. In de praktijk blijkt het aantal aanvragen zo groot, dat slechts met veel kunst- en vliegwerk uitvoering aan de wettelijke bepalingen gegeven kan worden. Verwachten de bewindslieden, zo vroegen dezelfde leden, onder de nieuwe wet een soortgelijke stortvloed van aanvragen en zo ja, welke maatregelen denken zij in dat geval te nemen om een tijdige afhandeling te bewerkstelligen?

Artikel 89

Tijdens de UCV van 19 januari 1981 heeft de Staatssecretaris gezegd (blz. 19) dat het overschrijdingsartikel moet worden aangepast, indien het systeem van de commissie-Londo wordt ingevoerd. Door de leden van de P.v.d.A.-fractie werd gevraagd de uitspraak nader te verduidelijken en zo mogelijk te illustreren met enkele voorbeelden. De aan het woord zijnde leden betreurden de verwerping van het amendement-Van Ooijen (stuk nr. 37). In het kader van de behandeling van het onderhavige artikel en het amendement-Van Ooijen heeft de Staatssecretaris opgemerkt, dat gemeenten maar moeten zoeken naar een minder kostbare wijze van uitvoering. Zouden de bewindslieden ook deze uitspraak willen verduidelijken? Het was de aan het woord zijnde leden duidelijk, dat een publiekrechtelijk politiek «beheersorgaan», dat als bestuur van scholen fungeert en soms honderden scholen beheert, de wijze van beheer volkomen anders moet organiseren dan een privaatrechtelijk bestuur.

Deze leden constateerden dat het eerste lid van het onderhavige artikel geen datum noemt; zij vroegen zich af waarom niet.

Kunnen de bewindslieden motiveren waarom in het derde lid van de definitieve vaststelling wordt gekoppeld aan de «sluiting van de rekening»? De gemeentewet kent overigens deze term niet, aldus deze leden. In de praktijk blijkt dat de vaststelling van de rekening nogal eens met aanzienlijke vertraging geschiedt. Een andere formulering en een eerdere definitieve vaststelling leek deze leden wenselijk en mogelijk.

Artikel 91

Valt het schoonmaakpersoneel onder dit artikel en niet onder artikel 82 eerste lid, sub b, vroegen de aan het woord zijnde leden.

Artikel 92

In dit artikel wordt niet – zoals bij voorbeeld in artikel 97 Lager-onderwijs-wet – een onderscheid gemaakt tussen de verschillende categorieën personeel: o.a. directeur, groepsleraar, vakleerkrachten en niet-onderwijsgevend personeel. Dit betekent dat formeel in voorkomende gevallen verzocht moet worden om toepassing van het derde lid. Dit kan naar de mening van de leden van de fractie van het C.D.A. niet de bedoeling zijn geweest.

Artikel 94

Ten aanzien van de bij de beslissing op het beroep vastgestelde datum, als bedoeld in lid 5, merkten de leden van de C.D.A.-fractie op dat in ieder geval rekening dient te worden gehouden met de opzegtermijnen, welke bij de opheffing van een school in acht dienen te worden genomen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie – hierin gesteund door de leden van de fracties van C.D.A. en V.V.D. – merkten op dat zij de formulering «op een afstand van 3 km» in het derde lid van dit artikel taalkundig onjuist achten. Ongetwijfeld wordt «binnen een afstand van 3 km» bedoeld. Deze leden wezen erop, dat het derde lid van artikel 96 dezelfde storende taalfout bevat.

De leden van de fractie van de V.V.D. stelden met betrekking tot lid 5 de vraag wie het in dit artikel genoemde begrip «behoefte» bepaalt en welke daarvoor de normen zijn.

Artikel 95

De kas van welke overheid wordt hier bedoeld, vroegen de tot de fractie van het C.D.A. behorende leden. De tot de P.v.d.A.-fractie behorende leden zouden gaarne vernemen of er reeds een indicatie te geven is over de regeling van de financiële consequenties van dit artikel in de in artikel 50 bedoelde algemene maatregel van bestuur.

Artikel 96

De aan het woord zijnde leden betreurden het, dat de eerste verantwoordelijkheid ten aanzien van het niet-beslissen tot opheffen niet bij de gemeenteraad is gelegd. Immers, het eerste lid van dit artikel stelt imperatief dat de raad tot opheffing dient over te gaan in de genoemde gevallen. Indien de raad deze opdracht uitvoert, kunnen gedeputeerde staten ingrijpen indien naar hun mening daarvoor onvoldoende wordt voorzien in de gelegenheid tot het volgen van openbaar onderwijs.

Het ware volgens deze leden te verkiezen, dat de restrictie vermeld in de laatste volzin van het vijfde lid aan het derde lid werd toegevoegd. Daarnaast zou de wet een goedkeuring van gedeputeerde staten kunnen verlangen voor een dergelijke afwijking van het eerste lid.

Ten slotte hadden de leden van de vaste commissie er behoefte aan de bewindslieden en hun ambtenaren dank te zeggen voor de medewerking die zij hadden mogen ondervinden bij de voorbereiding van dit voorlopig verslag.

De voorzitter van de Commissie,
Van Waterschoot

De griffier van de Commissie,
Dijkstra-Liesveld